

*В. В. Трофимова,
к. е. н., докторант, КНЕУ ім. В Гетьмана*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Визначені чинники та основні напрями трансформації економічних функцій держави в умовах становлення глобальної економіки. Обґрунтовано виникнення глобалізаційних економічних функцій держави. Доведено необхідність введення економічної категорії "глобальна власність". Розглянуто особливості суспільної відповідальності як ключового компонента моделей економічного розвитку в умовах глобалізації.

Factors and main directions transformation of economic functions of the state in the process of global economy formation. Evolving global are substantiated. Necessity of "global property" economic category usage is disclosed. Peculiarities of public responsiveness as a key component of the models of economic development on global stage are identified.

Ключові слова: економічні функції держави, модель економічного розвитку, глобальна економіка, глобальна власність, глобальне публічне благо, суспільна відповідальність.

Key words: economic functions of the state, model of economic development, global economy, global public good, public responsiveness.

ВСТУП

Роль держави виступила ключовим класифікаційним критерієм поділу капіталістичних моделей економічного розвитку в другій половині ХХ ст. на ліберально-ринкову, соціально орієнтовану та державно-керовану моделі капіталізму, причому в ліберально-ринковій моделі роль державного регулювання вважалась мінімальною. Розгортання глобалізаційних процесів за неолібералізаційним сценарієм зумовило виникнення припущення щодо розмивання економічних державних кордонів в процесі активізації міжнародного економічного співробітництва. Зменшення ролі держави на початку ХХІ ст. наводиться як аргумент на користь загрози державних капіталістичних моделей розвитку. Серед основних причин світової економічної кризи 2007—2009 рр. вважається різке погіршення якості системи державного регулювання фінансових ринків, інститутів та економіки в цілому [1; 2]. Разом з тим, саме ця світова економічна криза 2007—2009 рр. виявила, що державне регулювання та держава як така не тільки не втратила своїх позицій у процесі розгортання глобалізаційних процесів, а, навпа-

ки, стала "рятівним човном" інших економічних суб'єктів. Об'єктивні процеси зародження глобальної економіки на початку ХХІ ст. вимагають аналізу співвідношення національних та глобальних детермінант подальшого розвитку, а динамічне формування глобальної економіки значним чином впливає на економічні функції держави. Все це й зумовлює актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню процесів становлення глобальної економіки присвячено наукові праці іноземних вчених П. Девідсона [3], П. Ділена [4], Дж. Демартіно [5], Н. Біслі [6], вітчизняних вчених А. Лук'яненка [7], А. Поручника [8], А. Філіпенка [9], Т. Кальченка [10]. Сутність державного регулювання як компонента сучасних моделей розвитку досліджуються у працях М. Мартінеса [11], Е. Мо [12], А. Хасселя [13], І. Малого [14], А. Федулової [15], А. Соколовської [16], Г. Клейнера [17]. Динамічна трансформація національних економік внаслідок глобальної інтеграції, підключення країн до регіональних мо-

делей розвитку сприяє розширенню регуляторних функцій держави, що й зумовлює необхідність наукового аналізу наслідків та механізмів такої трансформації. Саме тому метою статті є визначення чинників, напрямів та особливостей трансформації економічних функцій держави в умовах становлення глобальної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економічна функція держави в сучасних провідних моделях розвитку є базовою, оскільки саме вона забезпечує існування держави як такої. Економічна функція виступає багатовекторною та складною економічною категорією, яка еволюціонує з розвитком суспільства та держави.

На сучасному етапі економічного розвитку участь держави в економіці визначається двома іпостасями: по-перше, держава виступає як регулюючий економічний інститут; по-друге, як економічний суб'єкт. Економічною функцією держави як регулюючого інституту є забезпечення функціонування оптимального економічного та інституційного режиму, який для досягнення суспільних цілей та реалізації національного економічного інтересу забезпечує конкурентоспроможний економічний розвиток. Реалізація цієї функції здійснюється шляхом економічної політики з використанням механізмів законодавчої, виконавчої, судової та контрольно-наглядової діяльності. Економічні функції держави як регулюючого інституту можуть бути постійними та тимчасовими залежно від етапу її економічного розвитку, а найбільш динамічно трансформованими є економічні функції держави відповідно до сфер її діяльності та напрямів впливу, які традиційно поділялись на внутрішні та зовнішні (рис. 1).

Між тим, економічні функції держави розвиваються в міру ускладнення процесів економічного розвитку та зміни характеру взаємодії між національною економікою та глобальним середовищем. Тому автор вважає, що на сьогодні вже настав час виділити окремий напрям впливу та сферу діяльності держави — її глобальну функцію. Актуальність виокремлення глобальної функції зумовлена, перш за все, появою нового типу суспільного мислення — глобального мислення — яке дає змогу усвідомити реальну появу таких категорій, як "глобальна власність", "глобальна антициклічна політика", "глобальна інфляція", "глобальні стандарти" тощо. Зміст глобальної економічної функції держави полягає у забезпеченні розвитку держави в глобальному вимірі.

Якщо раніше певні економічні процеси вважались такими, що мають суто національне походження, то нині все більше уваги дослідників привертає їх глобальна компонента. Так, наприклад, на глобальному етапі економічного розвитку змінюються погляди на причини та характер інфляції. Нині її розглядають як глобальний феномен, адже 70% зміни значення показника інфляції в національних економіках зумовлено саме глобальними детермінантами [18].

Аналізуючи чинники зрушень національних детермінант розвитку до глобального рівня, слід відзначити те,

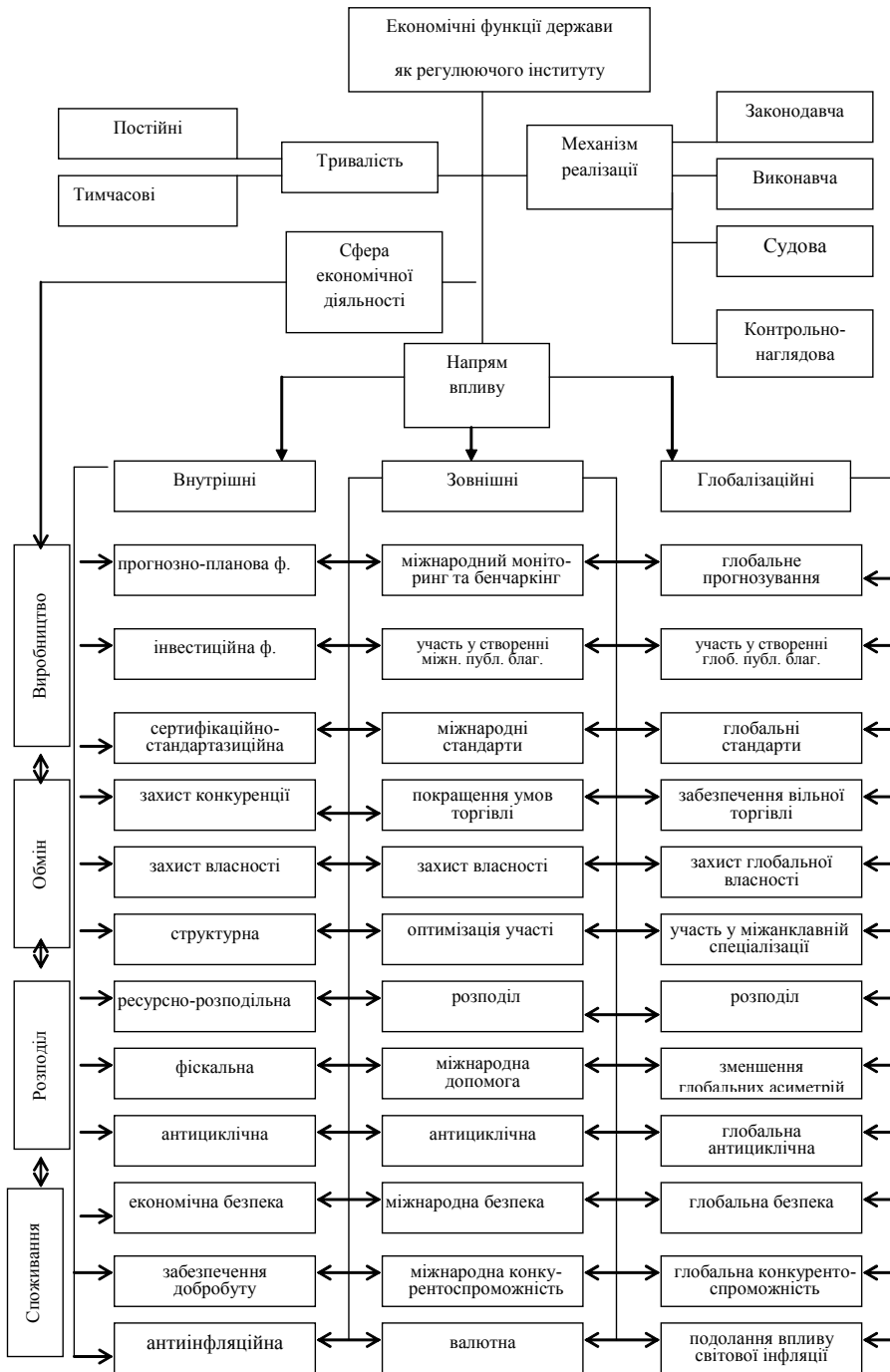

Рис. 1. Економічні функції держави як регулюючого інституту

Складено автором.

що формування критеріїв економічного розвитку (зокрема, щодо конкурентоспроможності країн, компаній та добробуту населення) відбувається не на національному, а на регіональному та глобальному рівнях. Так, наприклад, обираючи європейський вектор розвитку, Україна має орієнтуватись на європейський рівень розвитку, бо de facto населення України визначає категорію добробуту вже у регіональному європейському вимірі. Про це свідчить і міграція понад 5 млн українців працездатного віку до європейських країн з метою забезпечення належного рівня свого добробуту. Й найбільшого удару по економічному потенціалі України завдає втрата покоління дітей, які народилися та виросли за межами України (та навіть цілих родин), що відбуло-

ся внаслідок міграції жінок фертильного віку. В контексті зростаючої мобільності капіталів, особливо людського капіталу, вирішення завдання забезпечення високого рівня конкурентоспроможності потребує врахування детермінант не лише національного, а, насамперед, глобального рівня.

На глобальному етапі інтернаціоналізації потреби суспільного розвитку набувають глобального виміру. Для їх задоволення потрібні ресурси, які окрема держава або група держав не може надати, а тому виникає необхідність мобілізації ресурсів на планетарному рівні. Необхідність впорядкування процесів користування планетарними ресурсами, а також врегулювання питань щодо створення та споживання глобальних публічних благ

формують передумови для виникнення нового економічного явища та нової економічної категорії "глобальна власність". Глобальна власність — це система об'єктивно існуючих відносин, які виникають з приводу створення, обміну, розподілу та споживання благ (існуючих чи таких, що можуть з'явитись або можуть бути створені) на певному історичному етапі розвитку суспільства. Суб'єктом глобальної власності на сьогодні може виступати держава як представник свого народу. Держави можуть делегувати свої повноваження щодо права глобальної власності регіональним інтеграційним угрупованням, міжнародним організаціям, іншим легітимним суб'єктам.

Об'єктом глобальної власності є широкі кола благ, які створені природою та не належать жодній державі, а також ті, що створені глобальною спільнотою (глобальні публічні блага). Об'єкти глобальної власності можуть бути матеріальними (природні об'єкти) та нематеріальними (знання, інформація, культурна та духовна спадщина). Актуальною науковою та практичною проблемою стає необхідність врегулювання питань, пов'язаних з механізмами реалізації права глобальної власності, адже активне та безвідповідальне користування ресурсами світового океану, полюсів, використання космічного простору, природної енергії, а також планетарні масштаби техногенного забруднення зумовлюють: по-перше, виснаження цих ресурсів; по-друге, нерівні можливості їх споживання різними країнами; по-третє, недостатній рівень вивчення наслідків користування глобальними ресурсами, що зумовлює необхідність чіткої оцінки ризиків неконтрольованого використання об'єктів глобальної власності, у тому числі в контексті активного розвитку глобальних проектів з альтернативної енергетики.

Традиційно внутрішня функція держави захисту власності також набуває глобального виміру, адже відмова держав від реалізації власного права глобальної власності зменшує її економічний потенціал та результативність розвитку, що й визначає необхідність введення в економічну науку економічної категорії "глобальна власність", дослідження якої лише розпочинається.

Поглиблення глобалізаційної природи ключових компонентів економічних моделей, що реалізуються у різних країнах, призводить до уніфікації цих компонентів. Зокрема, базовий для всіх національних економічних моделей інститут власності зазнає глобалізаційних трансформацій внаслідок цивілізаційної уніфікації (у правовій системі будь-якої країни закріплені однакові форми власності та базові права власності); формування глобальних інститутів та механізмів захисту прав власності, насамперед, інтелектуальної; переходу частини національного багатства певних країн до іноземних власників, переважно транснаціональних бізнес-структур.

Таким чином, глобальний етап економічного розвитку вимагає від держави активної участі, адже саме вона володіє найбільшою регулятивною силою та механізмом реалізації прийнятих

Таблиця 1. Динаміка провідних фондових індексів у 2004–2008 рр.

Рік	Лондон FTSE 100	Швейцарія SPI General	Торонто Composite	Нью-Йорк DJIA	Куала-Лумпур Composite	Корея Composite Stock	Німеччина DAX Capital Value	Токіо Nikkei 225
2004	4814,3	4234,56	9246,65	10783,01	907,43	895,92	3004,65	11488,76
2005	5618,76	5742,41	111272,26	10717,5	899,79	1379,37	3719,79	16111,43
2006	6220,8	6929,18	12098,39	12463,15	1096,24	1434,46	4429,01	17225,83
2007	6456,9	6925,44	13833,06	13264,82	1445,03	1897,13	5277,23	15307,78
2008	4434,2	4567,57	8987,7	8776,39	876,75	1124,47	3041,6	8859,56
2008/2007*	↓69%	↓66%	↓65%	↓66%	↓60	↓59	↓58	↓58

	Австралія All Ordinaries	Париж CAC 40	Тайвань Taipei Weighted Stock	Таїланд Bangkok Set	Гонг Конг Hang Sen	Сінгапур FTSE ST	Шенжен A-share	Шанхай A-share
2004	4053,1	3821,16	6139,69	668,1	14230,14	1999,9	328,69	1330,19
2005	4708,8	4715,23	6548,34	713,73	14876,43	2280,77	290,06	1220,93
2006	5644,3	5541,76	7823,72	679,84	19964,72	2918,63	569,58	2815,13
2007	6421	5614,08	8506,28	858,1	27812,65	3465,63	1520,99	5521,49
2008	3659,3	3217,97	4591,22	449,96	14387,48	1761,56	581,51	1911,79
2008/2007*	↓57%	↓57%	↓54%	↓52%	↓52%	↓51%	↓38%	↓34%

Примітка: 2008/2007* — падіння індексу у 2008 р. порівняно з 2007 р.
Складено автором за даними Фондової біржі Гонг Конгу.

зростати, незважаючи на прагнення великого капіталу, що набув форми транснаціонального у другій половині ХХ ст., а на початку ХХІ ст. — глобального, змінити вплив як приймаючих країн, так і країни базування, на стратегії власного розвитку. Разом з тим, зміцнюючи власну конкурентоспроможність, транснаціональні структури зміцнюють й міжнародну конкурентоспроможність країни свого базування. Тенденція перетворення державного механізму на механізм лобювання інтересів транснаціонального капіталу становить найбільшу загрозу державі як такій. Малий та середній бізнес, натомість, є цементуючим фундаментом, на якому будується міцна держава, саме він стримує процеси розмивання економічних державних кордонів транснаціональними бізнес-структурами. Саме тому країни, які прагнуть зберегти власну ідентичність та забезпечити самодостатність розвитку, підтримують, захищають та сприяють розвитку малого та середнього бізнесу. В умовах світової економічної кризи звернення ТНК за підтримкою та допомогою держави підтверджує ефективність механізму державного регулювання як такого.

Економічні функції завжди знаходяться у постійній динаміці, спостерігається їх зростання та ускладнення, а зміст змінюється в залежності від внутрішніх, зовнішніх викликів та зростання ролі тих чи інших суб'єктів впливу (див. рис. 3). Так, функції держави, що розмивались у другій половині ХХ ст. ззовні під впливом транснаціоналізації та регіональної інтеграції, у ХХІ ст. зазнаватимуть, насамперед, внутрішніх викликів.

На сучасному етапі відбувається диференціація впливу суб'єктів на економічну функцію держави. Якщо у другій половині ХХ ст. достатньою силою впливу на державу володів великий бізнес, то нині зростає вплив малого та середнього бізнесу. Набувають також сили й кластерні утворення, які в міру своєї інституціоналізації посилюють вплив на державу. Соціальні мережі, наукова спільнота та експертні групи спричинюють значний вплив на формування громадської думки, розроблення

та реалізацію економічної політики тощо.

У постіндустріальних моделях розвитку, які починають формуватись на глобалізаційному етапі розвитку світової економіки наприкінці ХХ ст., передбачається зменшення ролі ключові ознаки поділу суспільства на верстви за ознакою володіння знаннями та участі у процесі їх створення.

З давніх часів у кожному суспільстві існували верстви населення з різним доступом до знань, з різними можливостями набувати, використовувати та створювати знання. Аналіз укрупненої соціо-економічної структури людського суспільства на різних історичних етапах дозволяє стверджувати про наявність високого ступеня кореляції між рівнем доступу до створення знань та рівнем добробуту, проявом якого може слугувати рівень концентрації власності. Так, у давньому Єгипті найбільшими обсягами власності володіли фараони та жреці, у середньовічній Європі — монархи, феодала та церква, у ХХ ст. — державний та корпоративний топ-менеджмент. Із настанням глобалізаційної ери економічного розвитку наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. інформаційно-знаннєві бар'єри входу до "касти обраних" починають зменшуватись, а представники середнього класу, високоосвічених "білих комірців", менеджерів та науковців отримують можливість брати участь у створенні знань та відповідно володіти певним обсягом інтелектуальної власності, асиметрична концентрація якої визначатиме у найближчому майбутньому процеси розподілу доходів у постіндустріальному суспільстві.

Доступність освіти та наукового знання робить громадян здатними впливати на державну політику. Зміцнення громадянського суспільства спричинює розширення змісту та наповнення державного регулювання, що, у свою чергу, викликає укріплення інституту правової держави. Дихотомія розвитку громадянського суспільства та правової держави зумовила остаточне виокремлення суспільної відповідальності як ключового компонента економічного розвитку провідних країн світу та підтвердила визначальну роль

державного механізму в економічному розвитку країн у усіх державних капіталістичних моделях.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин вже неможливо розглядати ринкове саморегулювання та державне регулювання як незалежні компоненти моделі розвитку. Саме в англосаксонській країнах, в яких превалує ліберальна економічна модель, значний розвиток отримали механізми державно-приватного партнерства. Значно посилюється рівень державно-приватного партнерства та суспільної відповідальності в країнах з державно-керованою моделлю економічного розвитку. Якщо у другій половині ХХ ст. в країнах Південно-Східної Азії ключовим компонентом взаємодії держави та ринку була підтримка національних чемпіонів, то на початку ХХІ ст. все більше уваги приділяється розвитку експортного потенціалу малого та середнього бізнесу, розвитку внутрішнього ринку, збереженню рівня добробуту громадян.

Розгортання світової економічної кризи 2007—2009 рр. виявило ще одну особливість державного регулювання в ліберальній моделі економічного розвитку, яке вважалося мінімальним. На нашу думку, таке глумачення ролі держави в цих країнах пов'язане з незначною роллю держави як учасника ринку. Натомість, як регулюючий інститут у ринковій економіці держава набула найвищого розвитку саме в цій моделі. В умовах світової економічної кризи ця характеристика виявилась дуже чіткою. Найбільше падіння фондових індексів спостерігалось у країнах з ліберальною моделлю розвитку (див. табл. 1), що й актуалізувало пошук причин такого падіння у порівнянні з іншими моделями розвитку. У Великобританії, одній з найконкурентоспроможніших країн, яка володіє найбільшою часткою високотехнологічного експорту в світі, вартість активів зменшилась протягом 2008 р. на 69%.

З одного боку, традиційно вважається, що в умовах мінімізації державного регулювання причиною такого значного падіння індексів є дія ринкових механізмів. Разом з тим, на нашу думку, штучне завищення вартості активів, зокрема й через механізми асиметричності інформації, дозволило країнам з ліберальною моделлю розвитку залучити за допомогою фондових ринків величезний обсяг коштів, який був використаний на національний розвиток. Законодавство англосаксонських країн з точки зору залучення інвестицій за допомогою використання механізмів фондового ринку створює правове та інституціональне поле, в якому можуть брати участь поряд з найпотужнішими також і найменші економічні суб'єкти, що свідчить про високий рівень конкуренції та сприятливе конкурентне середовище. З іншого боку, задекларована рівність можливостей не відповідає реальній дійсності, адже нерівним є рівень володіння та участі у створенні знань різними економічними суб'єктами, що зумовлює асиметричність інформації, невірні очікування, невірне визначення міри ризику та прорахунки економічних су-

б'єктів. Англо-саксонські країни, розуміючи, що потоки великого капіталу незалежно від національної належності оберуть найменш складний шлях, залишивши осторонь національні інтереси, використовують елементи глобалізаційного економічного мислення та встановлюють саме такі правила гри.

На користь тези щодо високого рівня державного регулювання в країнах з ліберальною моделлю розвитку свідчить наявність найбільш потужної системи державної підтримки національних експортерів, зокрема у США (рис. 4)

Таким чином, роль держави як регулюючого інституту в ліберальній економічній моделі є значною, й саме в цю модель в основі концепції економічного розвитку покладено глобалізаційне економічне мислення. Конкурентоспроможний економічний розвиток передбачає формування економічної свідомості не лише на національному, а й планетарному рівні, передбачає важливість створення глобальних публічних благ, забезпечення глобальної безпеки, захисту глобальної власності тощо.

ВИСНОВКИ

Процеси становлення глобальної економіки є необерненими. Закріплення капіталістичного способу виробництва в якості панівного пов'язують із настанням першої капіталістичної кризи у 1825 р., отже і настання глобальної економічної кризи 2007—2009 рр. можна визнати "точкою неповернення" та виходу світового господарства на траєкторію формування глобальної економіки. Економічні функції держави виходять за межі внутрішніх та зовнішніх функцій й набувають глобального характеру.

Передумовами виникнення глобалізаційної функції є вихід економічних відносин на новий рівень інтернаціоналізації — глобальний рівень. Кількісні та якісні зміни у взаємовідносинах економічних суб'єктів всіх рівнів викликають зрушення детермінант економічного розвитку від традиційно національного рівня до глобального. В процесі становлення глобальної економіки функції держави як регулюючого інституту будуть лише зростати.

У процесі економічного розвитку не слід протиставляти ринок та державу, адже ці два механізми є найбільшим досягненням людської цивілізації. Подальший економічний розвиток можливий за умов включення суспільної відповідальності як ключового компонента моделей економічного розвитку. Формування правової держави в провідних країнах світу сприяло активному розвитку громадянського суспільства, а завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям у процесі становлення перебуває глобальне громадянське суспільство, вплив якого посилюється не лише на глобальні економічні процеси, а й на окремі національні економіки. Саме із розгортанням глобального етапу розвитку країни отримали можливість формувати та реалізовувати постіндустріальні економічні моделі. Реалізація постіндустріальних моделей можлива за умови координації економічних процесів на глобальному рівні. Актуальними нині глобалізаційними функціями держав є

Рис. 4. Федеральні агенції сприяння експорту США

Складено автором.

управління світовою інфляцією, визначення та захист глобальної власності, участь у створенні та справедливому розподілі глобальних публічних благ тощо. В міру посилення глобалізаційного характеру ключових компонент національних економічних моделей держави набуватимуть все більше глобалізаційних функцій, спрямованих на врегулювання глобального виробництва, обміну, розподілу та споживання. Для реалізації таких функцій необхідним є перехід від традиційного економічного мислення до глобалізаційного. Значну роль у формуванні такого мислення відіграватиме найбільш інтернаціоналізований інформаційно-знаний чинник. Становлення глобалізаційного економічного мислення як панівного дозволить й Україні розробити адекватну сучасному етапу економічного розвитку модель на основі діалектичної єдності національної самодостатності та глобальної інтеграції, забезпечити конкурентоспроможний економічний розвиток країни.

Основними глобалізаційними функціями держав на сучасному етапі економічного розвитку виступають забезпечення вільної торгівлі, зменшення глобальних асиметрій, участь у створенні та розподілі глобальних публічних благ, проведення глобальної антициклічної політики, подолання наслідків глобальної інфляції, яка з великим ступенем ймовірності супроводжуватиме вихід зі світової кризи. Поряд з національними системами планування та прогнозування значну роль відіграватиме розгортання національними урядами систем глобального прогнозування, адже конкурентоспроможний економічний розвиток можливий лише за умов врахування глобальних тенденцій, глобальних ринків та на основі глобального мислення.

Література:

1. Бурковський І., Плотніков О. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України. — Харків: Фоліо, 2009. — 299 с.
2. Фетисов Г. О мерах по преодолению мирового финансово кризиса и формированию устойчивой финансово-экономической системы // Вопросы экономики. — 2009. — №4. — С. 31—41.
3. Davidson P. The Keynes Solution: The Path to Global Economic Prosperity. — Palgrave Macmillan, 2009. — 208 p.

4. Dicken P. Global Shift: Reshaping the Global Economic Map in the 21st Century. — The Guilford Press, 2003. — 633 p.

5. Demartino G. Global Economy, Global Justice: Theoretical Objections and Policy Alternatives to Neoliberalism. — Routledge, 2000. — 296 p.

6. Bisley N. Rethinking Globalization. — Palgrave Macmillan, 2007. — 288 p.

7. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір. — К.: КНЕУ, 2008. — 420 с.

8. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: монографія. — К.: КНЕУ, 2008. — 352 с.

9. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку історія і сучасність. — К.: Знання, 2007. — 670 с.

10. Глобальна економіка: навч. посіб. / Т.В. Кальченко. — К.: КНЕУ, 2009. — 364 с.

11. Martinez Mark A. The Myth of the Free Market: The Role of the State in a Capitalist Economy. [Текст] - Kumarian Press, 2009. — 317 p.

12. Moe E. Governance, Growth and Global Leadership: The Role of the State in Technological Progress, 1750—2000. — Ashgate Publishing, 2007. — 308 p.

13. Hassel A. Wage Setting, Social Pacts and the Euro: A New Role for the State. — Amsterdam University Press, 2007. — 334 p.

14. Малий І., Діба М., Галабурда М. Держава і ринок: філософія взаємодії. — К.: КНЕУ, 2005. — 358 с.

15. Федулова Л.І., Яненкова І.Г. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи [Електрон. дані]. — Доступний за адресою www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2009_96/96-1T.pdf

16. Соколовская А. Экономическая функция государства и особенности её выполнения в Украине // Экономика Украины. — 2008. — № 3. — С. 20—33.

17. Клейнер Г., Петросян Д., Беченов А. Еще раз о роли государства и государственного сектора в экономике // Вопросы экономики. — 2004. — № 4. — С. 100—116.

18. Ciccarelli M., Mojon B. Global inflation // Working paper series. — 2005 — № 537. [Електрон. дані]. — Доступно за: <http://www.ecb.int>

19. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція. — К.: ТОВ "Національний підручник", 2008. — 220 с. Стаття надійшла до редакції 16.01.2010 р.